

V ZDA gospodarstvu spet gre, standard prebivalstva pa vztrajno peša

Mednarodni denarni sklad v sveži in medijsko dokaj spregledani študiji ugotavlja, da ZDA po celi vrsti kazalnikov, ki odsevajo kakovost življenja prebivalstva, primerjalno peša že vsaj desetletje, po nekaterih pa vsaj dve. Pri Bloombergu so zato provokativno zapisali, da so ZDA bolnik razvitega sveta, nekaj leska pa ob tem dobi tudi moto, da je že skrajni čas, da nekdo Ameriko naredi spet veliko

Tadej Kotnik, Finance, 15.8.2017

V zadnjih tednih je Mednarodni denarni sklad (MDS) veliko objavljajal in sporočal. Vsi pomembnejši mediji so povzemali njegove [nove napovedi](#) okrevanja svetovnega gospodarstva, mnogi so pisali tudi o njegovi [»načelni odobritvi«](#) novih posojil Grčiji, manj pozornosti pa je bila dobila njegova [najnovejša ocena](#) razmer v ZDA, čeprav je v njej nekaj kar zanimivih in za prebivalce ZDA ne ravno spodbudnih podatkov.

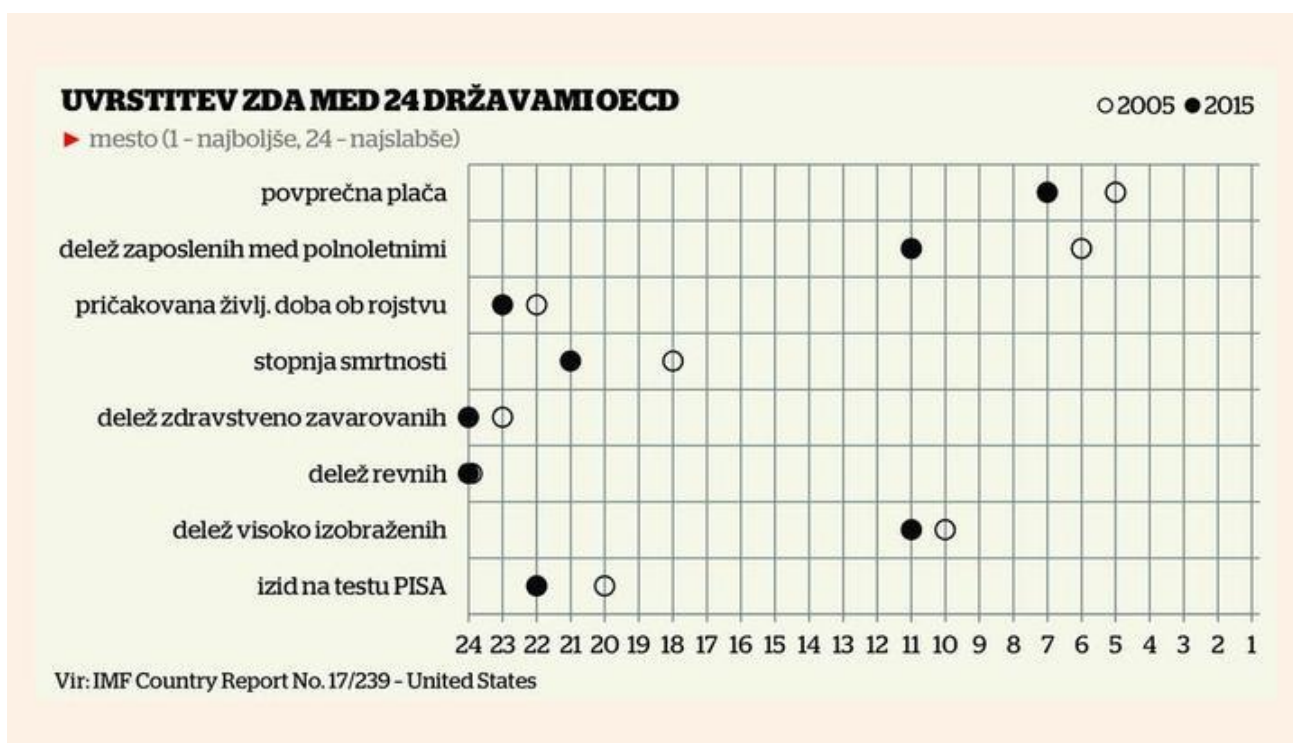
Uvodni stavki te študije, objavljene pred dobrima dvema tednoma, so formulirani precej optimistično. Na prvi strani tako beremo:

»ZDA so v tretji najdaljši gospodarski konjunkturi po letu 1850, ponudba novih delovnih mest je vztrajno krepka, inflacija je nizka, zaposlenost v gospodarstvu pa je praktično polna.«

A na 14. strani študije se začne poglavje z naslovom »Gospodarstvo, ki mu ne uspeva zvišati življenjskega standarda«, tam pa v uvodnem odstavku piše:

»Gospodarstvo ZDA prinaša boljši življenjski standard le manjšini. Nedavne volitve so pokazale široko razočaranje nad gospodarskim položajem in nad obeti za prihodnost. Že nekaj časa se krepki zavedanje, da ima večina prebivalstva stagnirajoče prihodke, vse manj dobrih zaposlitvenih priložnosti in vse manj možnosti za socialno mobilnost navzgor, ekonomske koristi pa gredo vse bolj le tistim, ki so že premožni. To zavedanje ima v splošnem podporo tudi v ekonomskih kazalnikih in primerjavah ZDA z drugimi razvitimi državami.«

Kazalnike, s katerimi MDS ilustrira te svoje ugotovitve, sem strnil v prvem grafikonu, ki prikazuje uvrstitev ZDA med 24 državami OECD po teh kazalnikih v letih 2005 in 2015.

Če povzamem, so ZDA po uvrstitvi padle po vseh prikazanih kazalnikih razen po deležu revnih, kjer so med obravnavano štiriindvajseterico že bile na najslabšem mestu in tam tudi ostale. Po povprečni plači so sicer še vedno med boljšimi, so pa zato močno nazadovale po deležu zaposlenih med polnoletnimi, kar je odsev kombinacije staranja prebivalstva, ponovnega umikanja žensk iz delovne sile in vse težje zaposljivosti tistih brez visoke izobrazbe. Primerjalno sta se poslabšali tudi razvrstitvi po pričakovani življenjski dobi ob rojstvu in po stopnji smrtnosti (deležu umrlih v obravnavanem letu med vsemi prebivalci), čeprav sta po absolutni vrednosti ta kazalnika boljša kot pred desetletjem. Po deležu zdravstveno zavarovanih so bile ZDA leta 2015 kljub uvajanju Obamacara povsem na dnu obravnavanih držav, po matematični pismenosti maturantov oziroma dijakov zadnjega letnika srednje šole, ki jo ocenjuje mednarodni [test PISA](#), pa jim do čistega dna manjkata še dve mesti.

MDS za nekaj obravnavanih kazalnikov navede tudi uvrstitev ZDA v letu 1995 in pokaže, da so pešanja ZDA po deležu zaposlenih, pričakovani življenjski dobi ob rojstvu in stopnji smrtnosti dejansko gibanja, ki trajajo že (vsaj) dve desetletji.

Ta gibanja, pravijo pri MDS, so bila in so še vedno vzrok za postopno slabšanje standarda večine prebivalstva, še posebej pa najrevnejših, in hkratne »polarizacijo prihodkov«, pri čemer skorajda ni socialne mobilnosti iz srednjega sloja navzgor. Je pa nekaj mobilnosti iz srednjega sloja navzdol: v zadnjih 15 letih je približno 3,5 odstotka prebivalstva padlo iz skupine prebivalcev, katerih prihodki znašajo med 50 in 150 odstotkov medianskega prihodka, v skupino prebivalcev, ki prejemajo manj kot 50 odstotkov tega prihodka. V nekaterih zveznih državah je ta izpad doživel še večji delež prebivalstva – v Kentuckyju kar sedem odstotkov, so pa tudi izjeme s skokom navzgor v skupino s prihodki nad 150 odstotki medianskega – v Severni Dakoti, kjer se je v zadnjem desetletju močno [razcvetela naftna industrija](#), je tak skok doživela kar desetina prebivalstva.

Kako naj ZDA te razmere izboljšajo? MDS pravi, da po dveh poteh: prvič, zmanjšati morajo javni dolg; in drugič, Fed (centralna banka ZDA) mora »normalizirati« svojo monetarno politiko – zlagoma zvišati obrestne mere in zmanjšati bilančno vsoto. To dvoje, pravijo pri MDS, bo povečalo zaupanje v gospodarstvo in s tem moč gospodarstva, kar bo postopoma privedlo do rasti zaposlenosti in plač.

Ker je za zmanjšanje javnega dolga treba skrbiti proračunski primanjkljaj, za kar je treba povečati prihodke in/ali zmanjšati odhodke, prvo priporočilo vsaj malo »smrdi« po zvišanju davkov, a MDS diplomatsko govori o »poenostavitvah in zmanjšanju popačenosti« davčnega sistema, ki naj bi skozi manj izjem omogočilo celo znižanje povprečnih obdavčitev. Katero zaporedje dejavnikov oziroma dogodkov naj bi zmanjšanje bilančne vsote Feda privedlo do povečanega zaupanja v gospodarstvo, je tudi precej težko razumeti, saj naj bi se zaupanje v gospodarstvo zrcalilo v tečajih njegovih delnic, ki zadnje mesece že vneto podirajo rekorde, odčrpavanje denarja s trga ob zmanjševanju bilančne vsote Feda pa bi te tečaje kvečjemu zniževalo.

Dodatna prizadevanja, pravi MDS, so potrebna tudi na področju zdravstva, kjer je treba »zaščititi pridobitve v pokritosti z zavarovanji, dosežene od finančne krize«; to naj bi pozitivno vplivalo na blaginjo, s tem pa tudi na produktivnost prebivalstva. Spet precej diplomatsko, v prevodu v vsakdanji in manj meglen besednjak pa to zveni precej podobno pozivu, naj Obamacare ostane.

Pri Bloombergu v [svojem komentarju](#) ugotovitev MDS o vztrajnem pešanju standarda prebivalstva ZDA niso prav nič leporečili; številke z današnjega grafikona, so napisali provokativno, kažejo, da »so ZDA bolnik razvitega sveta« in da »življenjski standard Američanov še zdaleč ni tako dober, kot si ti domišljajo«.

Če si še sam privoščim malo provokativnosti, pa v luči teh ugotovitev dobi nekaj leska tudi moto, da je že skrajni čas, da nekdo Ameriko naredi spet veliko ...

Tadej Kotnik je kolumnist časnika Finance in znanstveni prodekan ljubljanske fakultete za elektrotehniko.